

Hyvät tilaisuuden seuraajat,

Eettisesti moitteeton toimintatapa on kaikilla virkatoiminnan osa-alueilla välttämätön, moneltakin kannalta. Mutta mitä se lopulta on? Eettisesti relevanttien lakinormien noudattaminen muodostaa tässä perustason, ikään kuin kiinteänä ytimenä. Eikä siinäkään kyse ole pelkästään rikoslaista ja rangaistavista teoista, vaan virkatoimintaa koskevasta sääntelystä paljon laajemmin. Siitähän demokratiassa on päättänyt lainsäätäjä, eivät virkamiehet itse. Mutta virkamieseettiset vaatimukset ovat siis usein jotakin lain asettamaa minimiä enemmän ja syvemmin.

Eettisyyden avainkäsitteitä ovat arvoperusta, hyvä hallinto, objektiivisuus, säälliset toimintatavat työyhteisössä ja suhteessa kaikkiin sidostahoihin. Perusasiat ja oikeudellisesti velvoittava vähimmäistaso ovat hallinnossa kaikille yhteisiä, mutta vaatimukset saavat tarkemman sisältönsä kussakin viranomaisessa, virassa, asemassa ja työtehtävässä, viime kädessä kunkin toimijan itse sisäistäminä. Kiinteää yleistä standardia ei aina ole, eikä julkishallinto ole monoliitti. Kansalaisen oikeutetut odotukset ovat toisenlaisia Rikosseuraamuslaitoksessa kuin Business Finlandissa, samoin yksittäisen virkamiehen liikkumavara. Vaaran paikatkin riippuvat kunkin virkatehtävistä. Erityisesti taloudelliset yhteydet ja yksityinen-julkinen rajapinta, julkiset tuet, julkiset hankinnat ja kuntien maankäyttö ovat usein sellaisia. Sidonnaisuuksien ja esteellisyyksien havaitseminen kuuluu ydinvaatimuksiin. Toiminnan taloudellisuudesta kunnan virkamies kantaa aina huolta, mutta suoritus- tai säästämispainne ei vapauta eettisestä vastuusta, oikeudellisesta selkärangasta puhumattakaan. Eettiset vaatimukset koskevat myös virastojen sisäistä toimintaa ja työyhteisöjen sisäisiä suhteita, vertikaalisesti ja horisontaalisesti. Omat erityiset ongelmansa voivat ilmetä virkakunnan ja poliittisen johdon välisessä suhteessa, esimerkiksi virkavastuun näkökulmasta.

Kuten olemme havainneet, maailmalla on valitettavasti saanut alaa malli, jonka mukaan vallassa olevien omat edut ja vastuullinen virkatoiminta voidaan sekoittaa keskenään ja jossa oikeudellisesti kontrolloimaton ja epäobjektiivinen huono hallinto on jopa suotavampi kuin oikeusvaltiolle välttämätön hyvä hallinto. Tällaisena yhteiskunnan, talouden ja kansainvälisen ympäristömme myllerrysten aikana luottamus julkishallinnon toiminnan eettiseen kestävyYTEEN on suorastaan elintärkeätä. Luottamuksen vastinparina kuitenkin on itse virkatoiminnan eettinen vastuullisuus. Koettu luottamus on meillä kansainvälisesti mitaten onneksi huipputasoa, kuten EU:n komission, Euroopan Neuvoston korruptionvastaisen organisaation GRECON, OECD:n sekä Transparency Internationalin erilaisista barometreista, evaluaatioista, selvityksistä ja suosituksista ilmenee. Sama

koskee näkyvän korruption vähäisyyttä. Maailmankartalla tasoja indikoiva väriero on meidän itärajallamme erityisen räikeä. Tämä ei silti tarkoita, ettei täällä olisi ongelmia, piilokorruptiota ja hyväveliverkostoja esimerkiksi. Kansanväliset maasuositukset ovat osaltaan vaikuttaneet korruptionvastaiseen työhön. Suomen vanha korruptionvastainen strategia ja toimenpideohjelma on tarkoitus päivittää kuluvan kevään aikana.

Kuten teistä monet tietävät, valtionhallinnossa tehdään järjestelmällistä työtä eettisen virkatoiminnan tukemiseksi ja kehittämiseksi eri tasoilla ja eri osa-alueilla. Lakisääteisellä ja riippumattomalla Valtion virkamieseettisellä neuvottelukunnalla on tässä oma neuvoa-antava roolinsa.

Valtionhallinnon arvoja ja virkamiesetiikan ja -moraalin tilaa arvioidaan aika ajoin sekä kansalaisille että virkamieskunnalle suunnatuilla kyselytutkimuksilla, kuten edellä on käynyt ilmi. Nyt siis oli vuorossa jälkimmäinen. Kiitokset valtiovarainministeriön valtionhallinnon kehittämisosastolle, HAUSille ja tutkimuksen toteuttajille, ja kaikille vastaajille!

Kyselytutkimuksen monista mielenkiintoisista tuloksista nostaisin tässä esiin tulevaisuutta koskevat arviot. Vain harvat vastaajat uskoivat hyvän hallinnon merkittävään vahvistumiseen, kun peräti kolmasosa arvioi sen heikkenevän tulevaisuudessa, tosin huomattavaan heikkenemiseen sentään uskoi vain pieni osa. Hyvän hallinnon tulevaisuus myös jakoi niin johdon kuin asiantuntijoidenkin mielipiteitä. Virkamiesetiikan tulevaisuudesta vastaajien näkemykset olivat vain hieman optimistisemmat kuin näkemykset hyvästä hallinnosta. Nämä tulokset ovat suomalaiselle yhteiskunnalle ja oikeusvaltiolle, siis meille kaikille, ilmeinen huolenaihe. Sanallisissa arvioissa korostuivat tässä resurssien riittävyys ja säästötoimet. Myös avoimuutta ja läpinäkyvyyttä kommentoitiin laajasti, kuten myös poliittisia virkanimityksiä ja viranomaisyhteistyötä. Johtaminen ja esimiestyö sekä palkkausjärjestelmässä koetut epäkohdat saivat mainintoja nekin.

Mutta kaikesta huolimatta voimme toivoa, että virkatoiminnan tulevaisuus ei sentään ole aivan kyselyn kuvaamien pessimististen arvioiden mukainen. Ja voimme myös eri tavoin toimia paremman näkymän toteutumiseksi. Eettisen koulutuksen tärkeys ilmeni kyselyn vastauksistakin. Se on hyvä merkki.

Kiitokset!